
Boëthiuksen filosofian lohdutus – maailmankirjallisuuden klassikko

A.M.S. Boëthius: Filosofian lohdutus. Latinan kielestä suomentanut & selityksin varustanut Juhani Sarsila. Osuuskunta Vastapaino 2001. 188 sivua.

■ Roomalainen Anicius Manlius Severinus Boëthius (480–524 jKr) eli antiikin ja keskiajan taitekohdassa. Hän oli kristitty, mutta samalla antiikin kulttuurin täysiverinen perillinen: Platonin ja Aristoteleen latinantaja ja tulkitsija, uutta luova loogikko ja teologi. Hänen musiikkitieteen oppikirjaansa käytettiin yliopistollisessa opetuksessa vielä 1400-luvulla. Boëthius oli keskeisessä asemassa, kun antiikin filosofiaa välitettiin länessä muotoutumassa olleen keskiaikaisen kulttuurin käyttöön.

Monipuolinen oppinut Boëthius oli myös Länsi-Roomaa hallinneen itägoottien kuninkaan Theoderik Suuren hovin korkea-arvoinen virkamies. Poliittiset tehtävät koituvat Boëthiuksen kohtaloksi, sillä elämänsä loppupuolella häntä syytettiin vehkeilystä Bysantin keisarin puolesta Theoderikia vastaan eli valtiopetoksesta. Missä määrin syytteissä oli perää, on jäänyt avoimeksi kysymykseksi. Kuului-

simman, *Filosofian lobdutus*-nimisen teoksensa (*De consolatione Philosophiae*) Boëthius kirjoitti Pavian kaupungin van-
kilassa odottaessaan kuole-
mantuomionsa täytäntöönpanoa.

Boëthius oli saavuttanut elämässään paljon. Molemmat poikansakin hän oli saanut nähdä konsuleina. Nyt kaikki oli menetetty. Teoksensa alussa Boëthiuksen itkessä tyrmässä kohtalooaan hänelle ilmestyy Rouva Filosofia, iätön, säteilevä, kunnioitusta herättävä nainen. Välillä tämä viisauden jumalatar on tavallisen ihmisen kokoinen, välillä hänen päänsä tavoittelee taivasta. Oikeassa kädessään hänellä on kirjoja ja vasemmassa valtikka. Silti vainoajat ovat onnistuneet repimään suuria palasia hänen itse tekemästään puvusta.

Tästä alkaa Boëthiuksen matka sekä hänen itsensä että ympäröivän maailman ja samalla koko maailmankaikkeuden ymmärtämiseen. Keskustelut Rouva Filosofian kanssa johdattavat Boëthiuksen sisäiseen rauhaan, ja hän luopuu vähitellen surusta, itsesäälisestä ja intohimoista. Elämä ei voi olla koskaan jatkuvaa onnea, sillä ihminen on sidottu Onnetaren oikukkaaseen pyörään. Silti kaiken on säätänyt jumalallinen Sallimus (t. Kaitselmus), joka tarkoittaa vain parasta. Irrottautumalla harhaisen aistimaailman houkutuksista Boëthius pääsee osaksi jumalallista autuutta, ikuista tosiolovaa. Eläimet painavat katseensa maahan, mutta ihmisen on kohotettava katseensa kohti tähtitarhoja.

Ajallinen ja kulttuurinen etäisyys on tuonut *Filosofian*

lobdutukseen paljonkin sellaista, mikä saattaa tuntua nyky-
lukijasta vieraalta. Rouva Filosofia ei esimerkiksi lohduta Boëthiusta myötäelämällä, vaan vetoamalla jatkuvasti kärsivän järkeen. Teoksessa myös todistetaan, että pahat ihmiset eivät itse asiassa ole lainkaan olemassa, koska he ovat kadottaneet ihmisluontonsa. Tuttuuden tunne sen sijaan herää, kun Boëthius ihmettelee, miksi korkeimmat virat ja huomattavimmat omaisuudet lankeavat niin usein pahimpien kelmien käsiin. Rouva Filosofia osaa myös varoittaa seksitaudeista.

Filosofian lobdutuksessa puhutaan toistuvasti Jumalasta. Silti teos ei ole leimallisesti kristillinen, vaan siitä välittyvät pikemminkin uusplatonistiset ja osin stoalaisetkin sävyt. Kristusta ei esimerkiksi mainita kertaakaan. Ennen kaikkea teos on terävästi muotoiltua filosofiaa, jossa käsitellään muun muassa hyvän ja pahan ongelmaa, sattuman olemassaoloa, kohtalooa, sallimusta, ennalta määräytymistä, ajan olemusta, onnea, valtaa sekä ihmillisen tahdon vapautta.

Rouva Filosofian ja Boëthiuksen filosofisen erittelyn keskeyttävät suvantoina hienot, tunteeseen vetoavat runojaksot, joissa tiivistetään tai laajennetaan teoksessa aiemmin kehiteltyjä ajatuksia. Runoissa saatetaan esimerkiksi tarkastella luomakuntaa ekstaattisesti jumalallisesta, tuonpuoleisen näkökulmasta. Välillä taas runojen aineisto on lähtöisin Boëthiuksen ajan kulttuuris-historiallisesta traditiosta. Keisari Nero näyttää olleen Boëthiuksellekin pahan vertauskuva.

Dosentti Juhani Sarsila, latinan kielen ja retoriikan lehtori Tampereen yliopistosta, on kääntänyt runot mitallisesti, vanhahtavin sanavalinnoin. Tiedän, että asiasta ollaan myös eri mieltä, mutta mielestäni runot olisi ollut parempi muuntaa nykykielelle, tämän päivän suomenkieliseksi runoudeksi. Mitallisuus muodostuu suomen kielessä runoille pakkopaidaksi, mistä niiden vaikuttavuus ja kauneus jäävät usein välittymättä. Runous ei lähde lentoon. Tämä voi kuitenkin olla osin tieteenlaji- ja sukupolvikysymys.

Sarsila kommentoi Boëthiuksen tekstiä filologisen oppineesti ja hän nivoo sen hyvin edeltävään kirjalliseen traditioon. Paikoitellen Sarsila on kuitenkin kommentoissaan ehkä liian ironinen, mikä ei tee oikeutta Boëthiuksen sanomalle. Edelleen hän olisi voinut viitata niissä dosentti Pauli Annalan teokseen *Antiikin teologinen perintö* (1993, 2. p. 2001), joka sisältää hienon suomenkielisen johdatuksen Boëthiuksen ajatteluun ja tuotantoon.

Boëthiuksen aikanaan uut-
ta luova ja myös nykyhetkeä koskettava merkitys ei tule Sarsilan johdannossa kunnolla esiin. Tällä on saattanut olla vaikutuksensa Helsingin Sanomien (HS 10.8.2001) sinänsä myönteiseen, mutta ymmärtämättömään Boëthiuksen ja hänen *Filosofian lobdutus*-teoksensa esittelyyn. Sarsila on myös sisällyttänyt johdantonsa joitakin varsin kliseisiä yleistyksiä keskiajan 1000-vuotisen kulttuurin pimeydestä, uskonnon totalitaristisesta tulkinnasta sekä filosofiasta teologian

piikana. Toisaalta hän toteaa, että samaa voi sanoa kaikista muistakin aikakausista.

Esitetyistä varauksista huolimatta – jotka liittyvät pääosin muuhun kuin itse käännöksen – arvostan todella Sarsilan uraa uurtavaa työtä. *Filosofian lobdutus* on niin kielellisesti kuin terminologisestikin erittäin vaativa suomennettava. Sarsilan mukaan kääntämisen ongelmana on ollut erityisesti sen selvittäminen, mitä Boëthius on kulloinkin tarkoittanut. Sarsilan suomennos on tarkkaa ja sujuvaa. Hän on nähnyt myös paljon välttämätöntä vaiavaa laatiessaan teokseen laajat kommentaarit ja jopa tiivistelmät teoksen viidestä kirjasta.

Alkusanoissaan Sarsila kertoo, että hänen suomennostyötään ei ole tuettu yhdelläkään markalla saati eurolla. Eräästä rahastosta vastattiin pilkallisesti yhteen hänen lukuisista anomuksistaan: ”Miten Boëthius muka edistää suomalaista hengenviljelyä?” Tällaisen sivistymättömyyden äärellä tulee surulliseksi.

Boëthiuksen *Filosofian lobdutus* oli niin keskiajalla kuin renessanssinkin aikana erittäin rakastettu teos. Muun muassa Dante viittasi siihen omissa teoksissaan peräti 83 kertaa. Boëthiuksen sisäinen kamppailu ja hänen moraalisen-filosofin, maailmankatsomuksellisen etsintänsä koskettivat varmasti tuolloista lukijakuntaa. Toisaalta se mikä antiikin aikana oli ollut lohtukirjallisuutta, keskiajalla oli myös hartauskirjallisuutta. Nykylukijalle Boëthius avaa oven 1500 vuotta sitten eläneen oppineen tapaan hahmottaa maailmaa, ja hänen syvämerkityksiset, pai-

koitellen eksistentialismia ennakoivat äänenpainonsa haastavat edelleen lukijaa dialogiin.

Filosofian lobdutus on sekä länsimaisen kirjallisuuden että maailmankirjallisuuden klassikko, jonka ääreen tullaan palaamaan jatkuvasti. Sen julkaiseminen suomeksi on Tuomas Akvinolais- ja Heideggerkäännöksiin verrattava kulttuuriteko, josta Juhani Sarsila sekä kustantamo Vastapaino ansaitsevat suuret kiitokset.

Antti Ruotsala